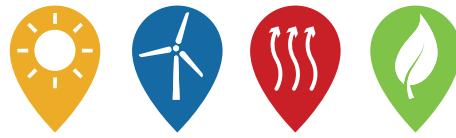

Energie landschap

Noordertuin

Niemand ontkomt aan de energie-omslag. Willen we een grotere zelfstandigheid en zelfredzaamheid op vlak van energiebronnen, dan moeten we energie lokaal gaan produceren. Dat betekent dat we in eigen streek moeten kijken welke energiebronnen beschikbaar zijn, en waar we de nodige infrastructuur voor energieproductie en energietransport kunnen plaatsen.

Het zijn, met andere woorden, ons eigen landschap, onze eigen beschikbare ruimte en onze eigen ruimtelijke indeling die onze toekomstige energiemogelijkheden mee bepalen. **De energietransitie vraagt daarmee ook om een ruimtelijk aanpak en speelt een basisrol in een goede ruimtelijke ordening.**

In 2021 gaf het onderzoek 'Ruimte en Energie' door provincie Antwerpen aan dat er binnen het grondgebied van de provincie voldoende mogelijkheden zijn om aan haar totale energievraag te voldoen. Ongetwijfeld positief nieuws. Maar het vertelt je nog niet waar en hoe je die energie moet gaan opwekken, en of dat voor elke gemeente op dezelfde manier kan.

Het antwoord op die laatste vraag is heel duidelijk 'nee'. De mogelijkheden om lokaal energie te creëren zijn onlosmakelijk verbonden met de lokale situatie. Hoe ziet het landschap eruit? Hoe is het gesteld met de ondergrond? Welke bebouwing en infrastructuur zijn er? Wat zijn de grote 'energievragers' in de omgeving en waarvoor wordt die energie gebruikt?

Als uitloper van dit onderzoek is het grondgebied van de provincie Antwerpen ingedeeld in **dertien energielandschappen**: gebieden met een gelijkaardig energieverbruik en gelijkaardige ruimtelijke mogelijkheden. Omdat de gemeenten binnen een energielandschap gelijkaardige noden, wensen en mogelijkheden hebben, ligt samenwerking voor de hand.

Onder coördinatie van de provincie Antwerpen zijn de zeven gemeenten van Energielandschap Noordertuin daadwerkelijk in een samenwerkingsverband gestapt. Binnen Noordertuin zoeken de partnergemeenten en de provincie Antwerpen samen naar oplossingen en maken deze tot realiteit. De voordelen?

- Duidelijk onderbouwde keuzes voor 'de juiste energie op de juiste plaats'
- In groep werken motiveert!
- Door kennis samen te brengen ontdekken gemeenten welke keuzes voor hun situatie de meeste impact hebben, waardoor ze sneller en meer resultaat boeken.
- Klimaatbeleid stopt niet aan (gemeente)grenzen. Naburige gemeenten kunnen hun energievraag en -aanbod op elkaar afstemmen en de nodige ruimte samen zo efficiënt mogelijk invullen.
- Door het werk te verdelen wordt het voor elk van de gemeenten beter draagbaar.
- Bij marktbevragingen, subsidieaanvragen, ... sta je sterker in groep dan alleen.
- De provincie Antwerpen zorgt als bovenlokale partner voor de nodige coördinatie, studies, kennisdeling en andere ondersteuning.

Kortom: in Energielandschap Noordertuin staat geen enkele gemeente alleen in de energietransitie.

Een regionaal warmteplan voor Energielandschap Noordertuin

Volgens de CO₂-inventarissen, waarin Vlaamse gemeenten hun uitstootbronnen moeten rapporteren, gaat bijna de helft van het energieverbruik in Vlaanderen naar het verwarmen en koelen van gebouwen.

Samen hebben de zeven gemeenten van Noordertuin een energievraag van 110 gigaWattuur/jaar. Dat komt overeen met een prijskaartje van 250 miljoen euro per jaar. (*)

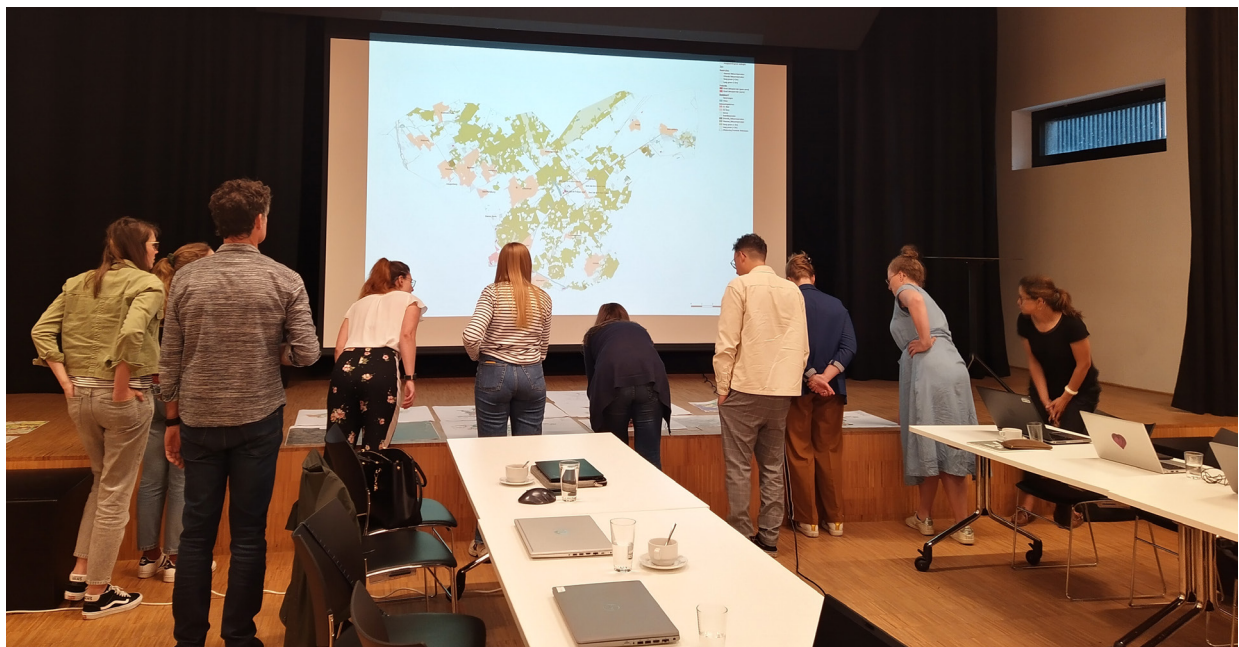
(*) Energieverbruik en energieprijzen volgens cijfers van oktober 2022.

Investeren in lokale warmte loont!

Bij verwarmen en koelen speelt afstand een grote rol. Per meter verwarmingsbuis verlies je aanzienlijk meer energie dan bij elektriciteitstransport. Het loont dus de moeite om op zoek te gaan naar warmtebronnen die zo dicht mogelijk bij de warmtevragers liggen. Gaat het bovendien om hernieuwbare warmtebronnen, dan verminder je ook nog eens de CO₂-uitstoot.

Noordertuingemeenten Brasschaat, Brecht, Kapellen, Schilde, Schoten, Stabroek en Wijnegem kozen daarom als eerste grote, gezamenlijke actie voor een regionaal warmteplan.

Stap 1: Regionaal Warmteplan met warmtezoneringskaart

De zeven gemeenten en de provincie Antwerpen werkten samen aan een warmtezoneringskaart voor Energielandschap Noordertuin. foto: provincie Antwerpen

Een warmtezoneringskaart maakt voor elke zone duidelijk hoeveel warmte nodig is, waarvoor die dient en welke warmteoplossing er de voorkeur heeft. De gemeenten zochten daarbij zo veel mogelijk aansluiting met lokale warmtebronnen. Het is de onmiddellijke omgeving die de mogelijkheden aanreikt voor hernieuwbare warmteproductie. **Zo maken we van onze verwarming een eigen, lokaal verhaal.** Dat is heel anders dan bij verwarming op fossiele brandstoffen als aardgas en stookolie, waarvoor we afhankelijk zijn van aanvoer uit het buitenland.

Uit de warmtezoneringskaart voor Energielandschap Noordertuin leren we dat:

- In Energielandschap Noordertuin is de overstap naar individuele warmtepompen dé basis voor de uitfasering van fossiele energie. Dat komt door de lage bebouwingsdichtheid en de vele vrijstaande gebouwen in dit energielandschap.
- De ondergrond van Energielandschap Noordertuin is op vele plaatsen geschikt voor Koude-Warmte-Opslag of KWO-technologie. Dat geeft interessante mogelijkheden voor kleinschalige warmtenetten.
- Enkele gemeenten liggen langs het Albertkanaal of het kanaal Dessel-Turnhout-Schoten, wat kansen geeft voor aquathermie – waarbij warmte uit water wordt getrokken.
- Er zijn bedrijven die warmteleveranciers kunnen worden voor hun buurt.

Door al deze kansen te koppelen, stel je een aanzienlijk fossielvrij warmtepakket samen voor de regio. De zeven gemeenten kiezen dan ook resoluut voor samenwerking.

Stap 2: Zeven gemeentelijke ontwikkelplannen met warmtekansen

Uit al deze mogelijkheden is voor elk van de gemeenten een ontwikkelplan opgesteld. In elk van deze zeven gemeentelijke ontwikkelplannen zit ook een lokale warmtekans, die past bij de noden en mogelijkheden van Energielandschap Noordertuin.

Elke gemeente trekt het onderzoek naar een lokale warmtekans en deelt haar ervaringen en resultaten met de andere Noordertuingemeenten en met de provincie Antwerpen.

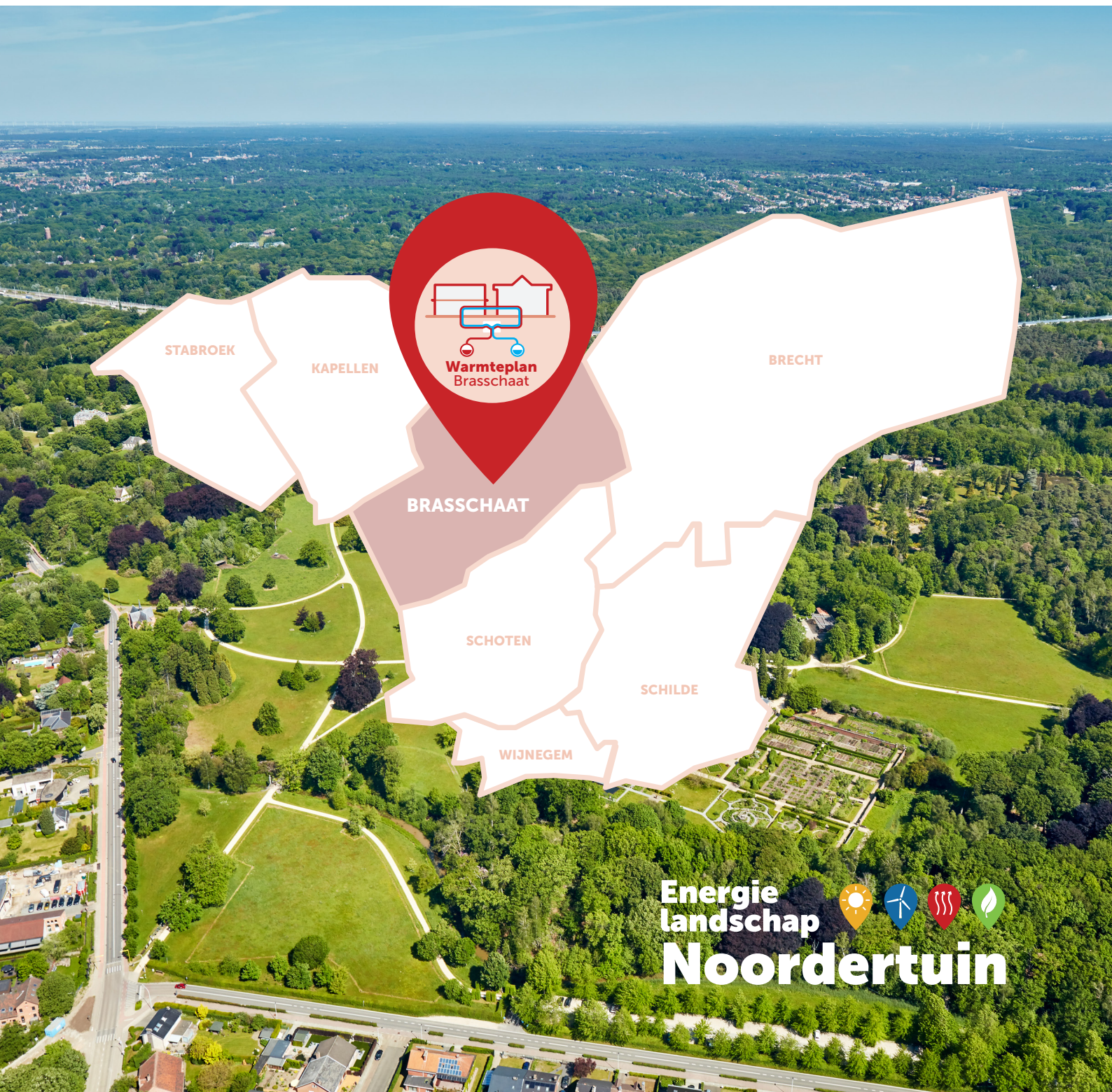

- Brasschaat:** ondergrondse koude-warmteopslag (KWO) in warmtenet
Brecht: wijkrenovatie: overstap van stookolie en propaan naar warmtepompen
Kapellen: stimuleren van warmtepompen bij tertiaire gebouwen
Schilde: wijkrenovatie: stimuleren van warmtepompen bij particulieren
Schoten: aquathermie: warmte uit het Albertkanaal en kanaal Dessel-Turnhout-Schoten
Stabroek: warmtenet met een industriële afnemer
Wijnegem: wijkrenovatie: aandacht voor isolatie en duurzame verwarming

Op de volgende pagina's stellen we de zeven warmtekansen van Energielandschap Noordertuin aan je voor.

Warmtekans Brasschaat

Ondergrondse koude-warmte-
opslag (KWO) in warmtenet

Brasschaat

Gemeente Brasschaat onderzoekt in het regionaal warmteplan de warmtekans:
'Ondergrondse koude-warmte-opslag in warmtenet'

De gemeente doet dit in eerste instantie in de 'zone Zorgdriehoek'. Het ziekenhuis AZ Klina heeft nu al een duurzame warmtebron, namelijk Koude-Warmteopslag (KWO). Vlak bij het ziekenhuis zijn heel wat werken op til, onder andere voor het woonzorgcentrum en de kapel. Een interessante kans om onder meer het verwarmingssysteem van al die gebouwen overkoepelend te bekijken.

Wanneer je de warmte- en koudevraag van verschillende gebouwen samenbrengt op een warmtenet aangedreven door één warmtebron, dan werkt die bron efficiënter dan wanneer ze voor elk van de gebouwen apart moet werken. Daarom onderzoekt de gemeente Brasschaat of het haalbaar is om voor de grote gebouwen in de zone 'Zorgdriehoek' een lokaal warmtenet aan te leggen met KWO als duurzame warmtebron. De ervaring in deze zone is ook leerrijk voor andere potentiële warmteclusters in de Noordertuingemeenten.

"Door enkele herontwikkelingen die zich op korte en langere termijn zullen voordoen binnen de Zorgdriehoek, wil Brasschaat als ondersteunende partner onderzoeken of een aantal grote verbruikers binnen deze site meegenomen kunnen worden in een collectief duurzaam verwarmingsverhaal. Dankzij de begeleiding van Provincie Antwerpen kan onze ervaring ook vlot gedeeld worden met de buurgemeenten. Zo kunnen er sneller stappen gezet worden in de energietransitie."
- Myriam Van Honste, schepen voor Energietransitie, Brasschaat

Warmtekans Brecht

wijkrenovatie: overstap van stookolie
en propaan naar warmtepompen

Brecht

Gemeente Brecht onderzoekt in het regionaal warmteplan de warmtekans 'Wijkrenovatie: overstap van stookolie en propaan naar individuele warmtepompen'

In Brecht zijn er nog enkele wijken die voornamelijk op stookolie of propaangas verwarmen. In Vlaanderen geldt er een verbod op de vervanging van stookolieketels in straten met een aardgasaansluiting. Dat betekent dat heel wat mensen de komende jaren van verwarmingssysteem moeten veranderen. Het is belangrijk om de bewoners hierop voor te bereiden en hen tijdig en gepast te informeren over duurzame verwarmingsalternatieven zoals warmtepompen. Daardoor verkleint de kans dat ze bv. bij een panne in hun verwarmingssysteem onder tijdsdruk een minder geschikte oplossing kiezen en later opnieuw moeten investeren in een meer duurzaam systeem. Het onderzoek zet in op een traject om particulieren van stookolie en propaan te helpen overstappen naar duurzame warmtebronnen, zonder tussenstap naar aardgas.

"In Brecht zijn er nog woningen en wijken die met stookolie of propaan verwarmen. Wanneer deze mensen een nieuwe installatie moeten plaatsen bijvoorbeeld omdat hun huidige het begeeft, is het beter dat zij voor duurzame verwarming kiezen. Door breed te gaan communiceren in de betrokken wijken willen we mensen er attent op maken dat er alternatieven zijn voor gasverwarming. Zo kunnen ze een goede keuze maken, uiteraard in functie van hun budget en wanneer ze dat zelf willen."
- Kris Janssens, schepen voor Leefmilieu, Brecht

Warmtekans Kapellen

Stimuleren warmtepompen
bij tertiaire gebouwen

Energie
landschap

Noordertuin

Kapellen

Gemeente Kapellen onderzoekt in het regionaal warmteplan de warmtekans
'Stimuleren van warmtepompen bij tertiaire gebouwen'

Kapellen heeft de afgelopen jaren sterk ingezet op de vernieuwing en het fossielvrij maken van hun eigen patrimonium. De gemeente is daarom binnen Energielandschap Noordertuin de trekker van de warmtekans 'Stimuleren van warmtepompen bij tertiaire gebouwen'. Tertiaire gebouwen zijn onder meer kantoren, hotels en openbare gebouwen. Doorgaans zijn dat grotere gebouwen met dus ook een grotere warmtevraag.

Wanneer je deze grote gebouwen aansluit op een duurzame warmtebron als een warmtepomp, dan heeft dat meestal een relatief groot effect op het gemeentelijke energieplaatje. Kapellen kan zo hun ervaring met de eigen gemeentelijke gebouwen inbrengen wanneer andere tertiaire gebouwen op het grondgebied ook op warmtepompen overschakelen. De gemeente waakt er bovendien over dat de buurt geen last ondervindt door het geluid van warmtepompen.

"In Kapellen halen we ongetwijfeld de grootste warmtewinst uit een sterke groei van individuele warmtepompen in woningen. Het onderzoek van die warmtekans loopt in Schilde. Zelf hebben we met onze nieuwe gebouwen zoals de polyvalente zaal LUX en het administratief- en dienstencentrum al wat ervaring opgedaan met koude- warmteopslag (KWO). Er is bovendien potentieel in andere tertiaire gebouwen van onze gemeente: we zetten hier verder op in en delen onze ervaringen en kennis graag met de andere Noordertuingemeenten. Zo willen we met de provincie Antwerpen een kader ontwikkelen hoe we de bodem goed kunnen indelen. Dat is interessant wanneer meerdere KWO's dichterbij elkaar komen."
- Luc Devriese, schepen voor Energie en Duurzaamheid, Kapellen

Warmtekans Schilde

Wijkrenovatie: stimuleren van
warmtepompen bij particulieren

Energie
landschap

Noordertuin

Schilde

Gemeente Schilde onderzoekt in het regionaal warmteplan de warmtekans **'Wijkrenovatie: stimuleren van warmtepompen bij particulieren'**

Voor 96% van de gebouwen in Schilde is een warmtepomp de slimste keuze om duurzaam te verwarmen. Het is dan ook logisch dat de gemeente zich zal toespitsen op het versnellen van de uitrol van warmtepompen bij individuele woningen. De focus ligt op sleutelmomenten die kunnen leiden tot de installatie van een warmtepomp. Wanneer bijvoorbeeld vergunningsplichtige renovatiewerken staan gepland, kan de gemeente dit moment aangrijpen om ook de mogelijkheden van een warmtepomp te bekijken. Het spreekt voor zich dat deze warmtekans heel leerrijk en inspirerend zal zijn voor alle gemeenten van Energielandschap Noordertuin.

"Huishouders schakelen steeds vaker over op warmtepompen. Door onze inwoners goed te informeren en te ondersteunen wil lokaal bestuur Schilde dit nog versnellen. Zo helpen we hen de meest duurzame keuze te maken. We promoten bijvoorbeeld de 50° test. Hiermee check je eenvoudig of je woning klaar is voor een warmtepomp. Veel huizen zijn dat immers al, zonder dat de bewoners het weten." - Olivier Verhulst, schepen voor Milieu en Wonen, Schilde

Warmtekans Schoten

Aquathermie: warmte uit Albertkanaal
en Kanaal Dessel-Turnhout-Schoten

Energie
landschap

Noordertuin

Schoten

Gemeente Schoten onderzoekt in het regionaal warmteplan de warmtekans
'Aquathermie: warmte uit Albertkanaal en Kanaal Dessel-Turnhout-Schoten'

Lokale warmtebronnen inzetten is een basisprincipe van het regionaal warmteplan van Energielandschap Noordertuin. In Schoten bieden het Albertkanaal en het Kanaal Dessel-Turnhout-Schoten interessante lokale kansen om warmte uit het water te halen. De zone Wijtschot leent zich perfect voor deze techniek van 'aquathermie'. De geplande werken aan het eigen patrimonium zoals het recyclagepark kunnen een startschot zijn voor een breder warmtenet in deze zone. De gemeente staat in ieder geval klaar om de haalbaarheid van de warmtekans aquathermie verder te onderzoeken.

"In Schoten onderzoeken we of de zone van de 'Breker' aan het Kanaal Dessel-Turnhout-Schoten geschikt is voor verwarming op aquathermie. Aquathermie is een relatief nieuwe techniek die gebruikmaakt van de warmte uit water, zoals dat van het Albertkanaal of van het Kanaal Dessel-Turnhout-Schoten. Op die locatie gaan we de site 'nieuwe gemeentelijke gebouwen en KMO-zone Wijtschot' ontwikkelen. Het is onze intentie om daar een duurzaam bedrijventerrein te realiseren en de site heel toekomstgericht maken. Met aquathermie als warmtebron zetten we dat uitdrukkelijk in de verf."

"De provincie Antwerpen volgt ons onderzoekstraject mee op, in nauwe samenwerking met alle zeven Noordertuingemeenten. Dat experts op verschillende echelons binnen het Energielandschap Noordertuin elkaar inspireren en ondersteunen is een enorme meerwaarde voor dergelijke innovatieve projecten."
- Paul De Swaef, schepen voor Ruimtelijke Ordening en Walter Brat, schepen Duurzaamheid, Schoten

Warmtekans Stabroek

Warmtenet met een
industriële afnemer

Energie
landschap
Noordertuin

Stabroek

Gemeente Stabroek onderzoekt in het regionaal warmteplan de warmtekans
‘Warmtenet met industriële afnemer’

In Stabroek vinden we naast residentiële warmtevragers ook enkele grote industriële spelers. Deze industriële bedrijven zijn verantwoordelijk voor bijna een derde van de warmtevraag van de gemeente. Wanneer zij overschakelen naar een duurzame warmteoplossing, heeft dat dan ook meteen een positieve impact op het gemeentelijke energieverbruik. Stabroek zal zich dan ook inzetten om de mogelijkheden van een warmtenet met industriële afnemer te verkennen.

“Het regionaal warmteplan en de realisatie ervan dragen bij aan ons gemeentelijk klimaatplan. Het leert hoe we, tegen de laagst mogelijke maatschappelijke kost, onze woningen en gebouwen tegen 2050 kunnen verwarmen zonder aardgas. In Stabroek liggen heel wat kansen. Het is een kwestie van op het juiste moment in te zetten op de juiste kans. Er kunnen veel woningen klaargestoomd worden voor een warmtepomp. Er zijn collectieve mogelijkheden, zoals kleinere warmtenetten met warmte uit geothermie. We onderzoeken ook om Mouterij Dingemans en PITO op een groot warmtenet aan te sluiten. We kijken er naar uit om met de geleerde lessen van de andere gemeenten aan de slag te gaan!” - Ludo Reyntjens, schepen voor Milieu, Stabroek

Warmtekans Wijnegem

Wijkrenovatie: aandacht voor isolatie
en duurzame verwarming

Energie
landschap

Noordertuin

Wijnegem

Gemeente Wijnegem onderzoekt in het regionaal warmteplan de warmtekans
'Wijkrenovatie: aandacht voor isolatie en duurzame verwarming'

In Wijnegem is er een zone die in aanmerking komt voor een warmtenet vlakbij het Albertkanaal. In die zone staan al heel wat projecten op stapel. De bewoners in deze zone zijn uitgenodigd voor de klimaattafel in samenwerking met IGEAN. De basisschool gaat er verhuizen. Ten slotte is de heraanleg van de Turnhoutsebaan gepland. Het is dan ook zinvol voor Wijnegem om de kansen te bekijken van een overkoepelend wijkrenovatieplan. Warmte uit het Albertkanaal (aquathermie) kan er bovendien voor zorgen dat deze zone op termijn fossielvrij wordt.

"Wijnegem heeft een aanzienlijk ouder woningbestand. Daarin schuilt een enorme kans om energiezuiniger en klimaatvriendelijker te gaan wonen. Vorige maand organiseerden we een inspirerende infosessie voor onze inwoners, waar duidelijk werd hoeveel voordelen er te behalen zijn met energiezuinige renovaties. In het najaar zetten we een volgende stap: we sturen een wijkrenovatiecoach naar de wijken. Deze renovatiecoach geeft geïnteresseerde bewoners gratis advies op maat. Als lokaal bestuur willen we ook zelf het goede voorbeeld geven. Zo hebben we zelf een mooie startkans met de bouw van een nieuwe gemeentelijke basisschool. We onderzoeken daarbij het idee voor een lokaal warmtenet. Ook bekijken we welke rol het Albertkanaal als warmtebron in de toekomst kan spelen. Ten slotte volgen we van kortbij de geplande 'energieke' acties van andere gemeenten. Het samenwerkingsverband binnen Energielandschap Noordertuin biedt een unieke kans om sneller te leren van elkaar. Samen voor een duurzaam Wijnegem." - Tom Tachelet, schepen voor Milieu en Leefbaarheid